

REGIONAL DIALECTAL ANTHROPNYMY

Conf.. univ. dr. Ana-Maria DUDĂU
Universitatea „Constantin Brâncuși” din Tg-Jiu

ABSTRACT:

"IN THIS PAPER, WE AIM TO HIGHLIGHT THE MODERN CHARACTER OF THE ROMANIAN ANTHROPNYMIC SYSTEM IN GORJ AND THE TRENDS IT APPEARS TO FOLLOW. WE FOCUS ON THE ANALYSIS OF FIRST NAMES BECAUSE THEY HAVE A MOBILE CHARACTER, BEING THE MOST SUSCEPTIBLE TO CHANGE. WE DO NOT INTEND TO CLASSIFY NAMING FORMULAS, ANALYZE THE RELATIONSHIP BETWEEN CALENDAR NAMES AND SECULAR NAMES, OR ANALYZE CURRENT SECULAR FIRST NAMES, BUT RATHER TO ANALYZE THE FIRST NAME SYSTEM AS A WHOLE, BASED ON FREQUENCY FIGURES. THE TRENDS THAT THE ANTHROPNYMIC SYSTEM IN GORJ EXHIBITS CAN BE HIGHLIGHTED THROUGH THE COMPARATIVE METHOD."

KEYWORDS :ANTHROPNYMY, DEICTICS, MORPHOLOGY, REFERENTS, COMMUNICATION.

Evoluția onomasticii românești este îndeaproape legată de evoluția istorică a poporului român și a limbii române. Fondarea sistemului de denotație românesc a fost rezultatul unui proces amplu care s-a dezvoltat în patru mari etape¹:

1. Constituirea unui sistem de denotație personal prin romanizare și creștinare;
2. Fixarea sistemului onomastic românesc medieval (sec. XI-XIV);
3. Consolidarea sistemului onomastic românesc (sec. XV-XVII);
4. Modernizarea sistemului onomastic românesc (sec. XVII-XX);

Așa cum rezultă din inscripțiile găsite pe teritoriul țării noastre, numele traco-dace au fost înlocuite cu nume latinești. Prin creștinare are loc o generalizare a unor forme onomastice religioase în toată lumea creștină. Prin filieră cultă (bisericească), numele biblice devin tot mai cunoscute impunându-se în fața numelor laice, provenite din elemente lexicale românești.

Un factor important în constituirea sistemului denominativ îl joacă elementul migrator (slavii), de la care românii au preluat diferite nume, atrași de noutatea lor, de prestigiul social al purtătorului, de nevoia de înnoire și mai ales pentru că erau nume calendaristice. Trebuie menționat că primele care au adoptat noile variante au fost clasele superioare. Formele onomastice erau simplificate, se folosea un nume unic care putea fi un nume de botez ori un supranume. Curând vor apărea supranumele ereditare care anticipează numele de familie. Cel mai adesea în actele oficiale o persoană era identificată printr-un nume (supranume), căruia i se adăugau diferite grade de rudenie, mergând până la a patra generație. În acest context era necesară o consolidare a sistemului onomastic, când numele unice vor ceda definitiv locul

---

¹ vezi Domnița Tomescu, *op.cit*

numelor duble (prenume și un nume adițional), apoi se va dezvolta o formă derivată cu sufixul *-escu* atașat unui patronim sau unui nume topic folosit ca nume de familie.

În 1985 se dă legea numelor de familie², fiecare cetățean va fi obligat să poarte un nume de familie și un prenume. În mediul rural această trecere nu a fost altceva decât ridicarea supranumelui la rangul de nume de familie. Pe lângă această modalitate s-a mai folosit și aceea a derivării cu sufixe, în special cu sufixul *-ean* atașat numelui zonei geografice din care provenea persoana și cu sufixul *-escu*, atașat numelui tatălui (pentru a indica filiația), numelui moșiei sau numelui satului.

Numele de familie pot fi simple sau derivate, ele pot da informații referitoare la profesia, ocupația, originea individului, trăsăturile fizice, psihice sau morale, referitor la religie etc. Ele pot avea ca punct de plecare:

- Nume de botez (calendaristice, biblice, hagiografice, teoforice) sau nume laice, cu sau fără sufixe
- Hipocoristice (variante prescurtate ale numelor sau prenumelor)
- Apelative
- Toponime
- Supranume
- Porecle

Originea numelor de familie

Împrumuturi din alte limbi

Onomastica este cel mai permeabil capitol al limbii, supus influențelor modei. Numele străine sunt adoptate datorită noutății și extravaganței lor. Preluări de nume din onomastica străină au avut loc din cele mai vechi timpuri și, pe măsură ce își pierdeau farmecul noutății, unele au dispărut, altele și-au consolidat poziția, suferind tot felul de adaptări. Cele mai puternice nume străine au stat la baza formării altor nume (prin derivare sau prin compunere), dar numele formate pe teren românesc și cu mijloace românești, chiar dacă au ca punct de plecare un nume străin, sunt considerate românești. Deci, vorbim de împrumuturi în cazul numelor doar atunci când între forma rezultată și etimonul-bază legătura este foarte vizibilă.

Majoritatea patronimelor de origine străină din localitatea Stănești, de exemplu, sunt de proveniență slavă. Influența slavă a fost destul de puternică la nivelul întregii limbi, nu doar în ceea ce privește onomastica. Ea s-a realizat susținut pe cale populară și pe cale cultă, prin biserică. Printre antroponimele de origine slavă înregistrate în localitatea noastră, cităm: *Călin* < bg. *Kalin*, *Cârstea* < sl. *Krestea* < v. sl. *Krústĭ*, , *Chița* < bg. *Kitsa*, *Drăgan* < sl. *Dragan*, *Iancu* < bg. *Janko*, *Ilinca* < bg. *Ilinka*, *Ivanof* < sl. *Ivanov*, *Mladin* < sl. *Mladin*, *Savu* < bg. *Savo*, *Stan* < sl. *Stana*, *Stoica* < bg. *Stojka*, *Trică* < bg. *Trika*, *Voicu* < sl. *Vojko*³.

Altă influență care a afectat onomastica românească și implicit onomastica oltenească a fost cea grecească. Numele de origine grecească sunt inferioare numeric celor de origine slavă. Exceptând numele biblice, pe care le vom discuta într-un paragraf separat, patronimele de origine greacă înregistrate de noi sunt: *Istrate* < *Evstratios*, *Sima* < *Sima*.

Nume biblice și calendaristice

Altă categorie a numelor de familie o constituie cele care trimit la credințele religioase, fie că e vorba de nume hagiografice ori biblice sau teoforice. Obiceiul de a boteza nou-născuții

² Camelia Fircă, *Porecle și supranume în Oltenia (Teză de doctorat)*, Timișoara 2005, p. 14.

³ Pentru stabilirea etimoanelor am folosit Pătruț, OaR și Iorgu Iordan, *Dicționarul numelor de familie*.

cu un nume de sfânt nu este ceva tipic românesc, ci este un obicei reperabil în toată lumea creștină. Cel mai adesea se dă copilului numele sfântului sărbătorit în ziua nașterii sale, crezându-se că sfântul va oferi protecție copilului botezat după numele său. Pentru că limba oficială a bisericii a fost timp de mai multe secole slavona, preoții au botezat copiii cu nume bisericesti în forma lor slavonă, ceea ce nu are nici o legătură cu apartenența etnică a purtătorilor lor.⁴

Semnificația pe care numele cu caracter religios o aveau în limbile greacă, latină sau ebraică a fost dată uitării, reținându-se doar că aceste nume sunt de bun augur. Cum una dintre metodele de formare a numelor de familie era păstrarea numelui tatălui (fie că era vorba de un prenume sau de un supranume), unele prenume, la origine nume biblice, vor obține statutul de nume de familie. Numele biblice sau calendaristice cu acest statut consemnate de noi sunt: *Alexie, Andrei, Andronie, Barbu, Cristian, Constantin, Cosma, Dan, David, Dănilă, Dumitru, Enache, Gheorghe, Grigore, Ilie, Lazăr, Matei, Marcu, Mihăilă, Nistor, Pavel, Sandu* (< *Aleksandros*), *Ștefan, Toader, Vasile*. Mult mai numeroase sunt, însă, numele românești derivate de la acestea, dovadă a faptului că ele au pătruns de timpuriu în limbă.

Numele de origine românească sunt cel mai bine reprezentate în localitatea noastră. Ele se încadrează în două categorii: nume simple și derivate. Majoritatea numelor simple au ca punct de pornire un supranume. Supranumele are la bază cuvinte comune, de obicei substantive sau adjective cu rol calificativ. Ele aveau rolul de a aduce lămuriri suplimentare despre purtătorul lor, diferențiindu-l pe acesta de ceilalți oameni ai satului care purtau același prenume. Supranumele pot fi grupate după sensurile lor în mai multe clase.

- a) Însușiri fizice: *Crețu, Crețan, Lungu, Mărunțelu, Roșu, Rujan* („roșu”), *Scurtu, Surdu, Știrbu, Uscatu*.
- b) Nume de animale sau de păsări cu care au fost stabilite analogii pe baza caracteristicilor fizice sau morale: *Lupu, Oaie, Păun, Puiu, Puică, Purcea, Rac, Ursu*.
- c) Nume de plante: *Gherghina* „dalie”, *Gorun, Neghină, Prună*.
- d) Nume de îndeletniciri: *Ciobanu, Croitoru, Dogaru, Dogăroiu, Dorobanțu, Manafu* (ostaș). Aceste meserii nu mai sunt exercitate de purtătorii acestor nume decât în foarte puține cazuri. În marea lor majoritate, rangurile sau ocupațiile respective au fost abandonate ca urmare a modernizării societății. Numele devine o etichetă, golită de conținut semantic, gata oricând să facă dovada că primii purtători numiți astfel au practicat meseria respectivă.
- e) Nume etnice: *Greco, Neamțu, Sârbu*. Aceste denumiri nu indică în mod automat țara de unde au venit purtătorii lor, uneori ele sunt dobândite în războaie de ostașii care au luptat pe aceste fronturi, sau în alte împrejurări, înecate de negurile uitării.
- f) Nume topice. Acestea arată originea locală a individului, și sunt de obicei destul de transparente pentru membrii comunității, restrângându-și aria la cea a localității și a comunelor învecinate:⁵ *Gruianu* < top. *Gru* „deal, vârș”, *Jianu* < *Jiu*, *Munteanu* < apel. *munte*, *Olteanu* < top. *Olt*.

Nume de familie care provin din porecle. Acestea au fost date mai întâi unui individ pentru a pedepsi o anumită purtare sau pentru a ridiculiza o anumită caracteristică. După aceea a fost numită generic toată familia acestuia, „de-ai lui...”, oficializându-se în anumite cazuri. Uneori

⁴ vezi și Viorica Goicu, *Nume de persoane din Țara Zarandului*, Timișoara, Ed. Amphora, 1996, p. 87.

⁵ Iorgu Iordan, P. Găițescu, D. I. Oancea, *Indicele localităților din România*, București, EA, 1974.

nici chiar descendenții nu-și mai amintesc cărei generații i-a fost atribuită porecla, clișee rezultate din convenții jurnalistice. ⁶

Printre numele care la origine au fost porecle, cităm: *Boacă* „un fel de nap, care seamănă cu guliile”, *Boboacă*, *Bontea*, *Borcan*, *Briceag*, *Brânzoi* (cf. *Zgârie-brânză*), *Brujan* „boț, bulgăre”, *Buzoi* „cu buzele mari”, *Buză*, *Cercel*, *Chelcea*, *Chilom* „măciucă”, *Ciolac* „cu un membru al corpului vătămat”, *Ciolpan* „om mare și diform”, *Ciortan* „crap”, *Cipar* „om cu nasul mic și turtit”, *Ciovică*, *Ciucioi* „o specie de ciuperci”, *Cocioabă* „casă mică, dărăpănată”, *Cocleț* < a cocli”a se oxida”, *Drăcea*, *Dumbăr* „burtă, foale”, *Găițoi* < *gaiță*, *Gălbenuș* „om galben, bolnav”, *Gătejescu* < *gătej*”vreasc”, *Guriță*, *Guzgă*, *Huruială*, *Manșo* „ciung” (< fr. *manchot*), *Moțoi*”cu moț”, *Nasture*, *Năsui* „cu nasul mare”, *Oprea*, *Pană*, *Părăsăște*, *Ploaie*, *Pricină*, *Putere*, *Sbughiu* (< a o sbughi „a fugi”, poreclă dată unui copil fricos), *Sdârcea*, inițial *Zdârcea* (probabil *Zbârcea*), *Șișu* „cuțit cu două tăișuri” „*Tâlvâc* „bostan”, *Talamba*, *Țăpârluie*, *Tărăță*, *Târși*, *Țolea*.

g) Termeni din sfera religioasă, care denotă importanța preotului în lumea satului: *Apostolu*, *Dascălu*, *Diaconu*, *Popa*, *Sacerdoțeanu*.

Derivarea cu sufixe

Numele de familie derivate cu sufixe sunt destul de numeroase. Cel mai productiv sufix este sufixul toponimic *-eanu*, care indică originea locală. Aici se încadrează majoritatea numelor citate în paragraful *Nume topice*. Sufixul *-eanu* exprimă și mișcarea de populație.

Al doilea sufix ca productivitate este *-escu*, cu variantele *-ăscu*, *-așcu*, care arată descendența sau genealogia, echivalent al formelor populare cu articol genitival: *Alexandrescu*, *Andreescu*, *Bărbulescu*, *Bărbătescu*, *Constantinescu* etc.

Am reperat sufixul augmentativ *-oiu*: *Angheloiu*, *Cornoiu*, foarte frecvent în Oltenia. Alte sufixe: *-ete*, *Dovlete*, *-ar*, *-ariu/-aru*: *Fieraru*, *Argintaru*.

Nume hipocoristice și/sau diminutivale:

Catrina < *Ecaterina*, *Chița* < *Paraschița* < *Paraschiva*, *Dan* < *Daniel*, *Dicu* < *Constandin*, *Dina* < *Constandina*, *Dincă* < *Constandin*, *Dincuță* < *Dincu* < *Constandin*, *Duță* < *Răduță* < *Radu*, *Ghiță* < *Gheorghe*, *Marica* < *Maria*, *Nicula* < *Nicolae*, *Niță* < *Ioniță* < *Ion*, *Onea* < *Ion*, *Șandru* < *magh. Sandor* < *Alexandru*, *Sandu* < *Alexandru*.

Prenumele

Prin tradiție, copilul primește un prenume religios, un nume de sfânt sărbătorit în zilele respective, ori un nume laic. Prenumele sunt stabilite de către părinți, uneori de către nași și va fi, de regulă, identic cu al nașului/tatălui, dacă este băiat, sau cu al nașei/ mamei, dacă este fată.

Cam până în 1970, copilul primea un singur prenume, de natură religioasă, după care s-a trecut la prenumele dublu, format dintr-unul religios, și altul laic, ori amândouă religioase, laice iar în prezent se manifestă tendința de a fi folosite două prenume laice. Nu rare sunt cazurile când părinții optează pentru un anumit prenume doar datorită prestigiului social pe care îl are o persoană numită în acest chip. În primii ani, părinții preferă o formă hipocoristică a prenumelui înscris în cartea de identitate, cunoscându-se situații în care această formă devine

⁶ Mirabela Rely Odette CURELAR, „JOY OF LIFE” BETWEEN SACRED AND PROFANE IN THE VISION OF MIRCEA ELIADE, Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Letter and Social Science Series, Supplement 1/2015, „ACADEMICA BRÂNCUȘI” PUBLISHER, p.157.

prenumele sub care îl vor recunoaște semenii toată viața: *Culai < Nicolae, Culiță < Niculăiță, Liță < Niculăiță, Miti < Dumitru, Gigel < Gigi < Gheorghe* etc.

Începând din 1990, părinții au fost tot mai tentați să-și boteze copiii în funcție de numele personajelor din filmele seriale, spaniole sau americane: *Grați, Rambo, Jamelia, Olivia, Gigiola*. Legat de aceste forme, preotul este cel care are un cuvânt greu de spus, de obicei împotriva adopției lor, ca fiind nespecifice spațiului românesc.

Cele mai multe dintre prenumele localnicilor din Bărbătești sunt de origine străină, dar sunt considerate românești, deoarece au pătruns de destulă vreme în limbă, din nevoia de înnoire a sistemului denominativ. Exotismul lor a făcut mult mai accesibilă adoptarea lor.

Cea mai puternică influență a avut-o onomastica grecească, introdusă o dată cu creștinismul, fie direct, fie mai ales prin filieră slavă. Numele teoforice (ebraice), numele apostolilor, ale martirilor sau numele sfinților (hagiografice) pătrund prin intermediul bisericii în sistemul onomastic românesc. Printre prenumele feminine care s-au păstrat și sunt folosite în localitatea noastră⁷, cităm: *Alexandru < Aleksandros* „care protejează pe oameni”, *Andrei < Andreas* < subst. *Andreia* „bărbăție, curaj”, *Anastasiu < Anastasios, Anastasia* „învierea lui Cristos”, *Aritina < Haritine* „grație divină, bucurie”, *Ecaterina < Ekaterine, Denisa < Dionisos* „zeul vinului”, *Dumitru < Dimitrios* „care aparține Demetrei”, *Elena < Helene*, probabil o străveche divinitate a luminii, cf. *helane* „torță” și *hele, heile* „strălucire”, *Eufrosina < Euphrosyne* „voioșie, bucurie”, este una din cele trei grații, *Eugenia < Eugenios* „de neam bun, nobil”, *Evdochia < Eudokia* „bunăvoință”, *Filofteia < Philothea* „iubitor de Dumnezeu”, *Gheorghe < Georgios* „agricultor”, *Grigore < Grigorios* „treaz, veghetor”, *Nicolae < Nikolaos* „victoria poporului”, *Paraschiva < Paraskene* „vineri”, ziua în care are loc pregătirea pentru sabat, *Sofia < Sophia* „înțelepciune”, *Stelian < Stylianos* „stâlp, coloană”, *Tudor < Theodoros* „darul lui Dumnezeu”, *Toma < Thomas* „geamăn”, *Vasile < Basileios* „rege, regal”, *Zenovia < Zenobios* „zeul vieții”. Unele dintre acestea vor fi pătruns și prin întremiu slav, prin calendarul creștin.

O altă serie de prenume au la origine un etimon latin. Unele aveau în latină statut de substantive comune, transformându-se după un timp, când sensul lor devine tot mai incert, în nume proprii. Dintre acestea, le vom cita pe cele pe care le-am regăsit în cercetarea noastră: *Adriana < Hadrianus* „de la Marea Adriatică”, *Angela < Angelus*, „trimis, sol”, *Augustina < Augustinus* „cel ce trezește la viață, cel ce împarte bunătatea”, *Aurelia < numele de gintă Aurelia* „aur”, *Claudiu < Claudus*⁸, *Constantin < Constans, -tis* „ferm, puternic”, *Cornelia < numele de gintă Cornelia*, a cărei efigie era cornul, *Cristina < Christina*, un derivat de la *Christus*, specializat pentru nume de persoană, *Emil < Aemilius, Florin < Florus Iuliana < Iulia*, numele unei străvechi ginte romane, *Marius < Marius*, nume gentilic, derivat de la un etrusc *maru* „om”, *Maxim < Maximus* „cel mare”, *Paul < Paulus* „cel mic”, *Silvia < silva* „pădure”, *Tatiana < Tatianus < tata, Traian < Traianus, Valentin < Valens, -tis* „cel ce e sănătos”, *Victoria < adj. victor, -is* „învingător”. Trebuie precizat că multe dintre acestea au intrat prin filiera altor limbi moderne (franceză, italiană) . Ele sunt nume culte.

O serie de nume s-au transmis din ebraică prin filieră greacă sau latină pe calea textelor religioase. Ele fac trimitere într-un fel sau în altul la Dumnezeu, de aceea se mai numesc și teoforice: *Ana < Hannah* „milă, îndurarea, ascultarea rugăciunii, Yahve a avut milă”, *Daniel*

⁷ Pentru stabilirea etimologiilor am consultat și cartea Aureliei –Bălan Mihailovici, *Dicționar onomastic creștin. Repere etimologice și martirologice*, București, Ed. Minerva, 2003 și Cristian Ionescu, *Dicționar de onomastică*, București, Ed. Elion, 2001.

⁸ Cristian Ionescu consideră că apropierea de adj. lat. *claudus* este un caz de etimologie populară.

< *Daniel* „Dumnezeu e unic judecător”, *Elisabeta* < *Elisheba* „Dumnezeu e perfecțiunea” sau „Dumnezeu este jurământul”, *Gabriel* < *Gabriel*, ”Dumnezeu este puternic”, *Ilie* < *Elijahu* „Yahve e adevăratul Dumnezeu”, *Ion* < *Johanan* (Jo”Yahve”, *hanan* „milă”), *Iordana* < *hidr. Iordan*, râul în care a fost botezat mântuitorul, *Mihail* < *Mikael* „Cine este ca Dumnezeu”, *Samuel* „el este cel care a dat numele”, *Simina* < *Shimeon* „ascultare”, *Eclane* < *Elcana* (tatăl lui Samuel) „Dumnezeu este lumină”.

Prenume de origine slavă: *Bogdan* < *bog* „Dumnezeu „+dan „dar”-„dăruit de Dumnezeu, formă echivalentă cu ebr. *Jonathan*, *Natanael*, gr. *Theodorus*, lat. *Deodatus*, *Mircea* (*mir* „pace”), *Radu* „vesel”, *Vlad* „stăpân”.

Din cercetarea noastră reiese că unele nume precum: *Aritina*, *Aristică*, *Eufrosina*, *Evdochia*, *Filoftia*, *Ilarion*, *Leontie*, *Păuna* nu au mai fost folosite deloc în ultimii 30 de ani, fiind preferate prenume mai noi, ca *Alina*, *Anda*, *Cătălin*, *Dorel/Dorina*, *Liliana*, *Liviu*, *Luminița*, *Rodica* etc.

Totuși, cele mai frecvente prenume feminine în localitatea Bărbătești sunt: *Maria*, *Elena Ioana*, *Ileana Floarea*, *Mihaela*, *Cristina*, iar masculine: *Constantin*, *Ion*, *Gheorghe*, *Nicolae*, *Vasile*, *Mihail*, *Dumitru*, *Ilie*, *Petre*, în general, nume vechi folosite prin tradiție.

BIBLIOGRAFIE

- Dicționarul toponimic al României. Oltenia*, Craiova, Ed. Universitaria (coordonator Gheorghe Bolocan), vol. I, 1993, vol. II, 1995, Vol. III, 2002, vol. IV, 2003.
- E. Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*, Ed. Academiei, București, 1970.
- Viorica Goicu, *Nume de persoane din Țara Zarandului*, Timișoara, Editura, Amphora, 1996
- Dicționar de frecvență a numelor de familie din România* vol. 1, A-B, Craiova, Ed. Universitaria, 2003 (coordonator Teodor Oancă).
- Aurelia Bălan-Mihailovici, *Dicționar onomastic creștin. Repere etimologice și martiriologice*, București, Editura Minerva, 2003.
- Emilian Bureșea, *Contribuții la studiul toponimiei românești*, Craiova, Ed. Universitaria, 1994.
- Camelia Firiță, *Porecle și supranume în Oltenia (Teză de doctorat)*, Timișoara 2005.
- Vasile Frățilă, *Cercetări de onomastică și dialectologie*, Editura Excelsior Art, Timișoara, 2004.